Փուճջը ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակուի. — Տարեկան բաժանորդագինն է երկու ել կես արծաթ Մէճիտ կանխիկ վճարելի, թէ՛ մայրաքաղաքին եւ իր արուարձանաց եւ թէ՛ գաւառաց համար. — Վեց եւ երեք ամսոյ համար ալ բաժանորդ կրնդունուի. — Հատը 40 փարայ է, եւ կը գտնուի մասնաւորապէս Պահչէ-Գաբու ջրավաճառ եւ գրավաճառ Նշան աղայի խանուքը: — Գաղութացմանց տողը 3 դրչ. է մէկ անգամի համար. Աւելի անգամ կ'ըլլայ աւելի անգամներու համար.

ՀԱՍՑԷ

Առ Ցնօրէն—Ցէր Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Պալըգ—Բազար Նափիյէ խան վերի յարկ թիւ 16

درعلیه‌ده بالق پازارنده نافعه خاننده اوست قاتده

١٦ نومرولی اوطه‌ده {پونچ} غزته‌سی صاحب امتیازی

حمپارسوم آلاجاجیانه

ADRESSE

H. S. ALADJADJIAN

Directeur du Journal Armenien

POUNTCH

16 Nafié—Han Balouk—Pazar 16

CONSTANTINOPLE

ՓՈՒՇԱԼ

ԹԻՒ 2750 — ՇԱԲԱԹ — 1863—1866—1901 ՕԳՈՍՏՈՍ 4

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՓՈՒՆՋԻ

ԴՈՎՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏՔ ՄԸ

Վերջապէս որմապատեցաւ, պարտպարեցաւ Պալըգլըի ազգային մեծ գերեզմանատունն, որ դարերէ իվեր լքուած էր անպատսպար, որ ցուրտեան ու անառակութեան նողկալի վայր դարձած էր, յորում մեր հարիւր հազարաւոր նախնեաց՝ եկեղեցական ու աշխարհական ամէն դասերէ՝ սրբանուէր գերեզմանները, նուիրական դամբանները ոտնակոխ կ'ըլլային կը պղծուէին, եւ պատպարելու պէտքն ընդհանրապէս զգալի եղած էր, սակայն միա՛յն զգացման արտայայտութիւն, միա՛յն խօսք ու տրտունջ կը լսուէին, իսկ գործադրութիւն՝ ո՛չ երբէք.

Փա՛ռք՝ Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ թաղական նորընտիր խորհրդոյ, որոյ գործունէութեան շնորհիւ քանի մը շաբաթէ իվեր պատպարուած չըլլապատուած է յիշեալ գերեզմանատունը.

Փա՛ռք՝ ա՛յն ամէն անձանց, եկեղեցականաց ու աշխարհականաց, որ հանգանակութեամբ և այլ միջոցներով օժանդակեցին, մասնակցեցան թաղական խորհրդոյն ջանից ու հոգածութեան.

Եթէ հրապարակախօսի ըստանձնած գլխաւոր պարտաւորութեանց մէջ է՝ հրապարակագրօք ընել զեղծումներն ու զանցառութիւնները և պահանջել դարձ ու ուղղութիւն, առաւել մեծ ու նուիրական պարտաւորութիւնն է արժանաւոր գովեստներ հրատարակել օգտակար ձեռնարկութեանց ու գործոց համար, եւ քաջալերել ուրիշներն ալ.

Աւասիկ այս պարտաւորութիւնը կը կատարեմք գոհութեան ու գովութեան ձայն ուղղելով առ թաղական խորհուրդն Ս. Գէորգ եւ կեղեցւոյ Սամաթիոյ, ցանկալով որ պատրիարքարանէ ալ ի պաշտօնէ գոհութեան կոնդակ տրուի նոյն խորհրդոյ պատուարժան անդամոց անուամբ, եւ հրատարակուի պատճէնը.

Ֆալաերե՛լ պարտիմք գործունեայ աշխատաւորները, որոց թիւն դժբաղդաբար սակաւաւոր է. Գովե՛լ պարտիմք գործունեայ անձերն. Վատութիւն է չգնահատել այս պարտաւորութիւնը.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓՈՒՆՋԻ

ՎԱՆ. 10 Յուլիս 1901. — Վանայ ծովակն եւ իր կղզեակները: = Եթէ այլ եւ այլ տեղերու բնակիչք իրենց ծովային տեսարաններն ու զայնս վայելելու հաճոյքն ունին, վան և ՀՀակայքն ալ քիչ շատ այս մխիթարութենէն զուրկ չեն. Թէեւ Վանայ ծովակն մեծամեծ ծովերու հետ բաղդատութեան չկրնար դրուիլ, բայց եւ այնպէս կրնայ կատարելապէս մրցիլ գեղագիծաղ վոսփորի հետ՝ որմէ աւելի լայն ու երկայն է, եւ որ իւր մէջ կը պարունակէ չորս մենաստան կղզեակներ, որոց երեքը միայն բնակելի են այժմ, եւ ճիշդ կը նմանին բանուկ ծովերու մէջ զետեղուած փարոսներու, միայն սա տարբերութեամբ՝ որ նաւերու օգտին համար պէտիճավա լոյս չեն վառեր, որովհետեւ ունեցածնին հազիւ իրենց կը բաւէ, եւ թէ նաւավարք իրենց յաճախ նաւարկութեամբ վարժուած են այս սահմանափակ ծովուն վրայ գիշերներն թիախարխափ ճամբորդելու. Այս սահմանափակ ծովակն ալ իւր մեծ պաշտօնակցաց հետ կը չանայ մրցիլ սաստկաշունչ եղանակի մէջ, եւ անոնց չհամակութեանց մասնակցելու համար ինքն ալ իւրովանն կ'ըսկսի ահաբեկել իւր վրայ արդէն իսկ ահուդողով ու գողի պէս սողացող ցրտկանաւերն, զորս ընդհանրապէս հնել պեճիի կը կոչեն ՀՀակայից ժողովուրդք, եւ սխալմամբ կամ պարտաւորեալ՝ հոգինին անոնց վստահացողները, միջոց չեն ունենար շատ անգամ ուրիշ խօսքեր ընելու՝ այլ միայն աղօթելու. Այս անուանական նաւերը՝ զորս խրոխտութեամբ կեմի կը կոչեն նաւավարք, գրեթէ ամէն տարի մէկէ աւելի չնչաւոր ու անչունչ զոհեր կուտան ծովուն. ոմանք ալ կատաղի չան մը յարձակումներէն հազիւ ազատած մարդու մը պէս՝ զեկերնին ու թիակնին կորսուանելէ, եւ առագաստնին կտոր կտոր ընելէ զկնի հրաշիւք գրեթէ կը զերծանին ստոյգ փորձանքէն. Բայց զարմանալին՝ վաննեցւոց բազմաթիւ տարօրինակութիւններէն մին ալ մինչեւ ցայսօր ծովու պաշտպան Սուրբին ո՛վ ըլլալը չկրնար որոշելն է, մինչդեռ ամէն տեղ վտանգեալ նաւաստիք Ս. Նիկողայոսը օգնութեան կը կանչեն. բայց այս թագիք նաւավարք երբ յուսահատին՝ Ռութկի Ս. Գէորգայ (Աղթամարայ վիճակի մէջ վանք մը) մոմը կը վառեն եւ զայն օգնութեան կը կանչեն. հիմայ Ս. Նիկողայոսին տեղը ո՛վ ըլլայ՝ վրէժ չլուծեր այս ապերախտներէն, որք ցամաքային ու ծովային Սուրբերուն միմեանց հետ գժտելնուն ալ պատճառ կըլլան, և ըստ փայտահար կա՛մ բեռնակիր կարծելով օգնութեան չհասնիր և ո՛չ մի Սուրբ. Ծովուն կատաղութեան ճիշդ բանգիեիրը այսպէս տգիտօրէն չգտնելնուն համար՝ ան ալ աւելի կը քաջալերուի, երես կ'առնէ և իւր անախորժ կատակին համն ու հոտը կը փախցնէ. ասկից զատ թեթեւամիտ ալ է բնաւորութեամբ, ամէն կողմէ փչած հովերուն ականջ կը կախէ, կարեւորութիւն չտալ գործին թարուբերնէն զուրկ չեն. Թէեւ վանայ ծովակն մեծամեծ ծովերու հետ բաղդատութեան չկրնար դրուիլ, բայց եւ այնպէս կրնայ կատարելապէս մրցիլ գեղագիծաղ վոսփորի հետ՝ որմէ աւելի լայն ու երկայն է, եւ որ իւր մէջ կը պարունակէ չորս մենաստան կղզեակներ, որոց երեքը միայն բնակելի են այժմ, եւ ճիշդ կը նմանին բանուկ ծովերու մէջ զետեղուած փարոսներու, միայն սա տարբերութեամբ՝ որ նաւերու օգտին համար պէտիճավա լոյս չեն վառեր, որովհետեւ ունեցածնին հազիւ իրենց կը բաւէ, եւ թէ նաւավարք իրենց յաճախ նաւարկութեամբ վարժուած են այս սահմանափակ ծովուն վրայ գիշերներն թիախարխափ ճամբորդելու. Այս սահմանափակ ծովակն ալ իւր մեծ պաշտօնակցաց հետ կը չանայ մրցիլ սաստկաշունչ եղանակի մէջ, եւ անոնց չհամակութեանց մասնակցելու համար ինքն ալ իւրովանն կ'ըսկսի ահաբեկել իւր վրայ արդէն իսկ ահուդողով ու գողի պէս սողացող ցրտկանաւերն, զորս ընդհանրապէս հնել պեճիի կը կոչեն ՀՀակայից ժողովուրդք, եւ սխալմամբ կամ պարտաւորեալ՝ հոգինին անոնց վստահացողները, միջոց չեն ունենար շատ անգամ ուրիշ խօսքեր ընելու՝ այլ միայն աղօթելու. Այս անուանական նաւերը՝ զորս խրոխտութեամբ կեմի կը կոչեն նաւավարք, գրեթէ ամէն տարի մէկէ աւելի չնչաւոր ու անչունչ զոհեր կուտան ծովուն. ոմանք ալ կատաղի չան մը յարձակումներէն հազիւ ազատած մարդու մը պէս՝ զեկերնին ու թիակնին կորսուանելէ, եւ առագաստնին կտոր կտոր ընելէ զկնի հրաշիւք գրեթէ կը զերծանին ստոյգ փորձանքէն. Բայց զարմանալին՝ վաննեցւոց բազմաթիւ տարօրինակութիւններէն մին ալ մինչեւ ցայսօր ծովու պաշտպան Սուրբին ո՛վ ըլլալը չկրնար որոշելն է, մինչդեռ ամէն տեղ վտանգեալ նաւաստիք Ս. Նիկողայոսը օգնութեան կը կանչեն. բայց այս թագիք նաւավարք երբ յուսահատին՝ Ռութկի Ս. Գէորգայ (Աղթամարայ վիճակի մէջ վանք մը) մոմը կը վառեն եւ զայն օգնութեան կը կանչեն. հիմայ Ս. Նիկողայոսին տեղը ո՛վ ըլլայ՝ վրէժ չլուծեր այս ապերախտներէն, որք ցամաքային ու ծովային Սուրբերուն միմեանց հետ գժտելնուն ալ պատճառ կըլլան, և ըստ փայտահար կա՛մ բեռնակիր կարծելով օգնութեան չհասնիր և ո՛չ մի Սուրբ. Ծովուն կատաղութեան ճիշդ բանգիեիրը այսպէս տգիտօրէն չգտնելնուն համար՝ ան ալ աւելի կը քաջալերուի, երես կ'առնէ և իւր անախորժ կատակին համն ու հոտը կը փախցնէ. ասկից զատ թեթեւամիտ ալ է բնաւորութեամբ, ամէն կողմէ փչած հովերուն ականջ կը կախէ, կարեւորութիւն չտալ գործին չգար, և ահա ասոր համար է որ ամենուն ատելի դարձած է. կըսուի թէ՝ բարեխնամ կառավարութիւնը երկու տոկուն չոգենաւ ապսպրած է, որ անշուշտ պիտի ընկճեն անոր կատաղութիւնն իրենց պատուտակներու հզօր հարուածներով. Տեսնենք՝ մեր չիմթքիի ծովակին իւր երկու փսերքսէններուն ո՛րպիսի ընդունելութիւն պիտի ընէ, և ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնու՝ գոնէ առջի բերան անոնց ալ աչքը վախցընելու համար. Ծաղրածու ծերուկ մը սա՛ համոզում ունի, որ ծովակն մինչև ցայսօր սուլիչի սուր ձայն առած չըլլալով անխելքութիւնները կ'ընէր, բայց այժմ անոր ձայնին առջև տեղի պիտի տայ, կըսպասենք վանն ու բաղէշն միմեանց մօտեցնելու յատկացեալ սոյն փսերքսէսից գալստեան. Այս ծովակ՝ կատարեալ ծովու մը մանրանկարն է. իւր մէջ կը թաւիին չորս կղզեակներ վազող գետեր ու առուակներ. խութեր, ծանծաղուտ տեղեր չեն պակսիր իւր մէջ. Բայց շատ տեղեր ալ մինչև 100 կամ աւելի գրկաչափ խորութիւն ունի, կարելի է Կ. Պոլսոյ կամուրջին չափակը նշմարել, բայց ասորը՝ ոչ: Եթէ չեմ սխալիր՝ միայն մէկ տեղ ձուկ կայ, որ Վանայ Տառեխ կը կոչուի. Երկրորդ բերքն է Բուրակ՝ որ շահաւոր է, կ'ըսեն: Ծովեզեն թռչուններն գրեթէ Կ. Պոլսոյ տեսակէն են առանց բացառութեան. տեղացիք զայնս կը կոչեն խեցխեց եւ զարաբխիլ, կօթաճ, աror, բաղ, սագ և այլն: Գարնան ժամանակ երբ օդը պարզ ու վճիտ, և երկինքն ալ պայծառ է, հրաշալի ու հիասքանչ տեսարան մը կը պարզէ սոյն խենդուկ ծովակ՝ որ բնութեան գեղեցկութեան առջև առժամապէս կը թողու իւր մոլեգնութիւնն և կը հիացնէ դիտողներն. Լեռնէ Սիփան հակայաբար կը բարձրանայ Վանայ ծովուն հիւսիսային կողմն, իւր ձիւնապատ ու մառախլապատ գագաթովն կ'իյնէ ջրակայից վրայ, և ծովակին աւելի մեծ փայլ մը կուտայ, գոռոզաբար պարծելով իբրեւ ամենաբարձր լեռն այս կողմանց. Ցառաջկային բարեխնամ կառավարութեան չնորհիւ եթէ իւր չուրջը գտնուող գիւղերն ու գիւղաքաղաքներն աւելի մեծնալով չէնենան, և օդային կազի կամ գոնէ հասարակ քարիւղի լոյսով լուսաւորուին՝ յայնժամ մարդ պիտի փորձուի կարծել թէ ճիշդ վերին Վոսփորի մէջ կը գտնուի: Լոգանք կատարելու ճաշակն ու բաղձանք թէեւ ընդհանրացած են վաննեցւոց մէջ, եւ թէպէտ ամէն դասակարգէ ու սեռէ անձինք իրենց մօտակայ նաւահանգիստը յաճախ կը դիմեն ամառնայն կողմէ, իւր ձիւնապատ ու մառախլապատ գագաթովն կ'իյնէ ջրակայից վրայ, և ծովակին աւելի մեծ փայլ մը կուտայ, գոռոզաբար պարծելով իբրեւ ամենաբարձր լեռն այս կողմանց. Ցառաջկային բարեխնամ կառավարութեան չնորհիւ եթէ իւր չուրջը գտնուող գիւղերն ու գիւղաքաղաքներն աւելի մեծնալով չէնենան, և օդային կազի կամ գոնէ հասարակ քարիւղի լոյսով լուսաւորուին՝ յայնժամ մարդ պիտի փորձուի կարծել թէ ճիշդ վերին Վոսփորի մէջ կը գտնուի: Լոգանք կատարելու ճաշակն ու բաղձանք թէեւ ընդհանրացած են վաննեցւոց մէջ, եւ թէպէտ ամէն դասակարգէ ու սեռէ անձինք իրենց մօտակայ նաւահանգիստը յաճախ կը դիմեն ամառնայն կողմէ, Այսու հանդերձ՝ ամէն յառաջդիմութիւն կարելի է յուսալ վաննեցիներէն, որ կարծուածին պէս չեն, յարմարելու, ընդօրինակելու, չափելու, չէնցնելու հակամէտ են եւ ընդունակ. ոտքերնին ալ վերմակնուն համեմատ երկնցնելու արհեստին մասնագէտներն են: Ծովակին խաբրէ պիտի ձեռ՞ք թէ իւր թերութիւնները թուելէ զկնի՝ մոռնայի իւր միակ բարեմասնութիւնն յիշել. Երկրագնտիս ամէնէն ազատ արարածն անգամ 10 վայրկեանի մէջ կը մաքրէ առանց օճառի: Աստուած օճառը ծովակին մէջ ըստեղծեր է.

= Վանայ նահանգ իւր բազմաթիւ չէնքերուն ու ամայի վանքերէն զատ՝ ունի նաև չորս կղզեակներու մէջ երկու ճգնարան-մենաստան և մէկ մայրավանք. ասոնք են Լիմ, Կտուց, Առտեր (անբնակ) եւ Աղթամար՝ աթոռ համանուն կաթողիկոսութեան. Լիմի՝ վանայ քաղաքէն ունեցած ծովային ու ցամաքային կրկին հեռաւորութիւնն է 8-9 ժամ՝ և քաղաքին արեւելեան հիւսիսաւոյղղին կը գտնուի: Աղթամարինը՝ անկից գրեթէ քիչ մ'ալ աւելի և դէպ ի հարաւ: Ամանցէն նաւուղղակի կամ ցամաքէն ոտքով կամ ձիով դէպ ի անոնց դրսի տունը կ'երթացուի՝ ուրկից ալ վանքի սեպհական նաւով դէպ ի ներս կղզի: Դժբաղդաբար տակաւին առիթ չունեցայ այդ երկու վանքերն այցելելու. հետեւաբար տակաւին անոնց մանրամասն նկարագրութիւնն առաջիկային թողլով ատոնց ճիշտ երկուքին մէջ գտնուող կտուց անապատին նկարագրութիւնը պիտի ընեմ.

= Կտուց անապատ՝ վանայ աւերմտեան կողմն կիյնայ, և միւսներուն հետ բաղդատմամբ՝ աւելի մօտ է քաղաքին. այնպէս որ վանայ բերդն կը նշմարուի վանքէն և փոխադարձաբար: Եկեղեցի մ'ունի յատուն Ս. Կարապետի, որուն տարճարն հինաւուրց չենք մ'է և գեղեցկակերտ. հին ժամանակներ կատարեալ ճգնարան մ'է եղած այս անապատ, այնպէս որ տարիներով անկից դուրս չելլելէ զատ՝ սուդիւ չեն պակսիր եղեր հրաշագործ վարդապետները. Այժմ ալ թէեւ արգիլուած է մանկերութիւն (չորքոտանիի), բայց հին ատենը կրակ վառել իսկ բոլորովին արգիլուած. եկեղեցի, անօթ, կահ կարասի, վերջապէս ամէն բան հիներուն օրով և անոնց չնորհիւ չինուած, ատացուած ու հայթայթուած են, չատ հեռաւոր տեղեր նուիրակութեան դիմումելով. և ժամանակ եղած է որ 40 վեղարաւորներով ու բազմաթիւ քրճազգեստ միաբաններով լեցուած է վանուց փոքրիկ տաճարն. իսկ այժմեան վիճակը՝ փոքր ինչ տարբերած է առաջուանէն. ամէն բան նոյնն է, Հինգ վարդապետներէ և մէկ եպիսկոպոսէ կը բաղկանայ վանքին եկեղեցական միաբանութիւնն. Վանահայր եպիսկոպոսն քահանայուներէ երկու բան կը պահանջէ և ո՛չ աւելի. ա՛յն է՝ պարտին չարաբանագէտ լինիլ, և երկրորդ՝ ո՛չ քարէ (քէօսէ). Հա՛ կը ներեք բան մը մոռցայ երրորդ և մեծագոյն պայմանը... և արդարև այս երկու պայմաններով բան չի լմննար, երեքը խորհրդաւոր թիւ է, հետեւաբար երրորդ պայմանն ալ չահաւոր... գիտէք, ըսելու պէտք չկայ. եթէ այս երեք պայմաններէն մին մանաւանդ վերջին պայմանը չգործադրուի՝ վա՛յ եկեր է ընծայացուին գլխուն. այլևս հանդերձեալ կենաց վերաբերեալ անձնական հարցումներու (ախրէթ սօրկուսու) կ'ենթարկուի, հոգ չէ որ եկող ընծայացուն իրմէ աւելի ուսեալ զարգացեալ և նշանաւոր Առաջնորդէ մը վկայուած լինի, նոյն իսկ հոգ չէ պատրիարքարանէ հեռագրաւ հրամայուի իրեն ձեռնադրել. նա կը պատասխանէ իրեն դիմողներուն «Ինկատար ժինօտած (բարկացած) ես որ եօթին հատ չարահան Ս. Նշան էլ գայ՝ անխնարի (անհնար)» եւայլն.

= Դպրի ձեւով տղաքներ ալ պակաս չեն հոն, որոց ձայնը՝ Կ. Պոլսոյ գեղաձայն պեկճիներեն կը յիշեցընեն. ատոնք իրենց մեծաւորաց պէս մէկմէկ հիանալի ձայնագրագէտներ ու Աստուածաբաններ են... և եթէ ո՛րոնցմէ ուսած ըլլալնին կը հարցնէք՝ կրնամ գոհացընել,— Աստուածաբանութիւնը յերկնից, եւ երաժշտութիւնն ալ գորտերէն ու աքաղաղներէն ուսած են: Երեմիայի ողբերգութիւնք ա՛յնքան լալկան չեն՝ ո՛րքան ատոնցը, և ա՛յնքան վստահ են ու յաւակնութիւն ունին իրենց վրայ որ՝ եթէ այսպէս երթայ՝ Մէհմետերանի ու Մուրատեան Սրբազանի կամաց կամաց բալիմաք տալու պիտի սկսին :.:. Հոգ չէ որ իրենց թեմականք քարոզի սաստիկ ծարաւն կը զգան ու «Օրհնեալ ժողովուրդք» խօսքն անգամ լսած չեն ատոնց բերնէն: Կան նաև աշխատաւոր միաբանք՝ թատրոններու բալլաչոներեն երբէք տարբերութիւն չունեցող տարազով մը. Գլխունուն թօփիկները միայն սիրուն են յար և նման Աչնօրօզական արեղայից. Իրայէլացւոց՝ Անապատին մէջ կերած մանանայէն ձաձրանալնուն պէս՝ Անապատի միաբանք ալ զգուելով ասենայն իրաւամբ՝ կերած վռօճնուն (տեսակ մը ապուր), կը ցրուին ի սփիւռս աշխարհի ապագայի յուսով՝ մին Բաղէշ, միւսն Յմմաչ, մին Յէչմիածին, Սերաստացի Պծիկ աբեղան բուրդ բապուճ դէպ ի Պարսկաստան, և Վոսփորցին դէպ ի Վան: Բացականները ալ կան, զորս չեմ ճանչնար: Հո՛ս ամէն մարդ իւր կրկնանունն ունի, ճերուօ, զաւօ, խպօ, կարճ սուրբ, եւայլն, եւայլն: Ինչ-

ԹԻՖԼԻՍ. 20 Յուլիս 1901։ — Տա-
րին Ա. Թիվ ՀԱ։ Հրատարակչատիրատեր Ա. Ղ. Ալ-
ղունի։ Տպարանի տեղ ունի Ղ. Ղ. Ալղունի։

ՀԱՅԿԱՆ ԴԱՓՈՒՃԸ

Հայկանը ամեն շաբաթ մի անգամ։

Գինը տարեկան 5 ղրուշ։

Հասցէ խմբագրութեան՝ Թիֆլիս, Ղ. Ղ. Ալղունի։

Ձեռագրերը չեն վերադարձվում։

Ծանուցումների գինը տպագրվում է առանձին պայմանագրով։

Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը ասելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը գրելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը տպելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը տարածելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը պաշտպանելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը փոխելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը հրապարակելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը քննադատելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը ծաղրելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը հերքելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը ընդունելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը մերժելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը ընդունելու կամ մերժելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը ունենալու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը չունենալու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը փոխելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը հրապարակելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը քննադատելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը ծաղրելու։ Ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը հերք

Ч. Պոլիս, 4 Օգոստոս 1901

Օտարերկրյա . . . Լ. 0. 650
Իրերի նիկոթինային փաթեթ 104-50
Ծխախոտ . . . 27-3

Օտարացեալ մրցում 100 դրուշեհ

Մուհալիճ . . . 108-7
Ոսկեփող . . . 102-50
Շինող . . . 103-75
Ներկող . . . 103
Իրավաբան . . . 8-60
Ուսուցիչ եվ ուսուցչուհի . . . 90-
Գործավար (պոշտալիոն) . . . 87-19
Պետական « . . . 109-7
Գրվիչ . . . 51-8

ՀԱՅԿԱՆ ԴԱՒԱՆՈՑ

Հայր ողբում՝ մեռած որդւոյն համար, ընկերը՝ ընկերոջ մահուան վրայ, եւ այլն։ Ամենքն ալ ներկայ են։ Ոմանք կուլան, ոմանք կ՚ողբան, ոմանք ալ կը հեկեկան։ Ամենքն ալ կը ջանան ցոյց տալ թէ ինչ որ կ՚ընեն՝ ի սրտէ կ՚ընեն

հիկ պարէնը հայթայթել հարկադրուած էին։ Մայր ու աղջիկ խոբաուզուեցան ոգեմաշ աշխատութեան մը մէջ։ Մայրը կանացի գըլխարկները զարդարելով, իսկ աղջիկն ասեղով կը հոգային տան պէտքը։ Նորաձեւութեանց վաճառատուներն՝ հաւնելով Մատըլէնի ճարտար ձեռագործաց, անդադար գործ կը յանձնէին. Մայր ու աղջիկ՝ չնորհիւ այս աշխատութեանց՝ սկսան անդորրութեան երես տեսնել։ Եւ ահա այս ժամանակ էր որ ժամանակէ մ՚ի վեր տիկին Րիվարի հիւղիկը յաճախող դրացին Շարլ՝ առաւօտ մը միայնակ գտնելով մանկամարդ օրիորդը, անոր յայտնեց իր սէրը, որ առաջին անգամ տեսնելէն ի վեր ունեցած էր։

Մայր ու աղջիկ՝ ապագայ բարեբաստութեան մը յուսով քաջալերուեցան երիտասարդին սոյն յայտնութեան վրայ. մոռցուեցան բոլոր թշուառութիւնները, բոլոր տագնապներն ու տառապանք։ Որչափ երիտասարդն, նոյնչափ օրիորդը կը սիրէին զիրար, և պատը չա՛տ գոհ էր աղջկանը այս բարեբաստութեան վրայ։

Այսու ամենայնիւ՝ սոյն ուրախութեան մէկ տխուր կողմն ալ կար։ Վաճառատունը՝ ուր կը գըտնըուէր Շարլ՝ նիւ Եորքի մէջ ճիւղ մը կը հաստատէր։ Շարլ պիտի զրկուէր անդր և պիտի հարկադրուէր բացակայել օրիորդէն։ Մայր ու աղջիկ կը պարտաւորէին հանդուրժել այս վշտին ալ։ Որոշուեցաւ որ՝ Շարլ եթէ յաջողի իր այդ պաշտօնին մէջ, երկու տարիէ ետքը Ամերիկայէ ի Փարիզ վերադառնայ, հարսանեաց հանդէսը կատարուի և ամուսինն ու զոքանչը առնու տանի Ամերիկա։

Օրերը կը հարուէին. անցաւ տարի մը. այլ եւս տարի մը մնաց. ան ալ կ՚անցնի. երկու խօսեցեալք ամէն չաբթու կը թղթակցէին. եւ այս պատճառաւ շատ երկայն չէր համարուեր միամեայ ժամանակը։ Մայր ու աղջիկ իմանալով նոր Ազխարհի մէջ Շարլի մեծ յաջողութիւնը և փարիզի կեդրոն-վաճառատան ներքնղները Շարլի վրայ, կը հրճուէին։ Սակայն, ափսո՛ս, տիկին Րիվար առաւօտ մը անկողնէն ելնելու ատեն մարմնոյն վրայ տկարութիւն մը, բեկումի մը զգաց. ուզեց զբաղիլ սովորական գործերով, սակայն չյաջողեցաւ, և ինկաւ փառուեցաւ. թէպէտ քաջառողջ էր և տարիքն այնչափ շատ չէր, սակայն կաթուածահար եղաւ։ Թեղմ կինը դարմաններու չնորհիւ ազատեցաւ մահուանէ, բայց մէկ թեւն ու ոտքը անդգայացած էին, և անկողնի մը կամ թիկնաթոռի մը մէջ մնալու դատապարտուած էր։

Այնուհետեւ տանը բոլոր գործերը միայն Մատըլէնի վրայ մնացած էին. դժբաղդ աղջիկն ստանձնեց այս ծանր բեռն ալ. աշխատութիւնները բազմապատկեցան. կը խնամէր խեղանդամ մայրիկն ալ. թէ՛ տան սպասուհին էր և թէ՛ հիւանդապահ. խեղճը կը մխիթարուէր՝ յուսալով միայն թէ ի մօտոյ երեք հոգիէ բաղկացեալ բարեբաստիկ ընտանիք մը պիտի կազմուի։

Տիկին Րիվարը դարմանող բժիշկը օր մը ըսաւ Մատըլէնի.

— Ապրի՛ս, աղջի՛կս, չա՛տ լաւ կը խնամես մայրդ. հոգածութեանդ չնորհիւ կատարեալ ազդեցութիւն կընեն իմ տուած դեղերս. Աստուծով՝ մայրդ տակաւին շատ տարիներ կ՚ապրի։

Մատըլէն հարցուց բժիշկին.

— Արդեօք կարելի՞ է որ մայրս ուրիշ տեղ մը փոխադրուի։

— Եթէ մօտ է, կարելի է, բայց այն եւս վտանգէ զերծ չէ։

— Ամերիկա պիտի տանինք։

— Աղջի՛կս, խենդեցա՞ր։ կարելի՞ է որ այսպիսի հիւանդ մը այնչափ հեռու տեղ երթայ. խեղճը չէ թէ Ամերիկա այլ Հավրի նաւահանգիստն անգամ չկրնար երթալ. կէս ճամբան կը մեռնի. գրեթէ դուռ անոր արիւնը մտած կ՚ըլլաս։

— Ո՛հ...

— Ա՛յո՛...

— Ասոր վրայ միակ յոյս մը մնացած էր Մատըլէնի։ Իսկոյն գնաց տեսաւ Շարլի վաճառականները. հարցուց թէ՝ կարելի՞ է որ Շարլ Ամերիկայէ կոչուի եւ փարիզի վաճառատան մէջ գործածուի. եթէ այսպէս ըլլայ՝ թէ՛ մօրը կեանքը վտանգէ ազատ կը մնայ, եւ թէ՛ ինքը կ՚երջանկանայ։ Վաճառականը խոժոռաբար պատասխանեց սոյն հարցման.

— Այդ չըլլար, օրիո՛րդ, Նիւ-Եորքի ճիւղը բացաւ Շարլ. չատ լաւ կը վարէ զայն, չեմք կրնար խանգարել կազմակերպեալ գործ մը՝ բերել տալով զանի. արդէն տեղ չունինք աստ. զով պիտի հանենք եւ անոր տեղ Շարլը դնենք. բացը կը մնայ Շարլ. իսկ Ամերիկայի մէջ կրնայ մեծ հարստութեան տէր ըլլալ. եթէ 15 տարի Ամերիկայի մէջ մնալ յանձն առնու, գինքը ընկերս ալ պիտի ընենք։

Կարծես՝ այսչափ աղդարարութիւն հերիք չէր Մատըլէնի սիրտը կարեվէր խոցելու, վաճառականաց մէկն ալ խօսքի խառնուելով յարեց.

Այո՛, օրիո՛րդ, եթէ հաճի Ամերիկա մնալ 15 տարի, ընկերս պիտի ընենք, եւ ասոր համար պայման մ՚ալ կայ. կարելի եղածին չափ կանուխ պիտի ամուսնանայ. գիտէք որ մեր գործին նման առեւտուրի մէջ վաճառատունը անպատճառ կին մը վարելու է, մեզ ալ գիտեն թէ Շարլ օ՛րչափ համակիր է քեզ. մեզ ալ կը բաղձանք որ ժամ առաջ գործադրուի. եթէ ոչ՝ պարտաւոր ենք յարմար մէկը գտնել եւ ամուսնացնել Շարլը. մտածեցէ՛ք, եւ ձեզ պատշաճ որոշումն ըրէ՛ք։

Թշուառ Մատըլէն՝ իբրեւ չանթահարեալ դողդողալով վերադարձաւ հիւղիկը. Սեղանի վրայ դատաւ Շարլի մէկ նամակը. Մայրը աղջկանը խօսեցեալին մէկ նամակը տեսնելուն պէս՝ ցնծութեան ժպիտներով ըսաւ.

— Աստուծով ի մօտոյ արժանի կ՚ըլլանք մեր վաղեմի բարեբաստութեան, Ապրի՛ս աղջիկս, եթէ դուն իմ գլխուս քով չըլլայիր՝ ես չէի կրնար տեսնել այն օրերը։

Մատըլէն նկատեց որ՝ երկու սիրոյ մէջ իրեն համար ընտրութեան դժուարին պարտաւորութիւն մը կայ. վերահասու եղաւ թէ՝ այժմ հարկ է երես դարձնել այն յոյսերէն, այն քաղցրիկ երեւակայութիւններէն։ Խորհեցաւ որ՝ եթէ զանց ընէ ամուսնանալ սիրելի Շարլի հետ եւ զոհէ անոր վրայ ունեցած սէրը, թէ՛ որդիական պարտաւորութիւնը կատարելով մօրը երկարակեցութեան պատճառ պիտի ըլլայ, և թէ՛ Շարլի յառաջադիմութեան արգելք չպիտի ըլլայ. Գիտէր դիւցազն օրիորդը թէ՝ երիտասարդը ամէն բան զոհելով կը վերադառնայ ի Գաղղիա, եթէ ինքը հաղորդէ եղելութիւնը. սակայն չուզեց չքացուներ անոր ապագայն, եւ նախամեծար համարեց զոհել իւր սէրը։ Այս որոշման գործադրութեան համար՝ Շարլի հետ ամուսնութեան արգելիչ մէկոց մը վճռեց, եւ որպէս զի չիմանայ մայրը՝ լացաւ բոլոր գիշերը, գլուխը բարձին մէջ թաղած։ Հետեւեալ օրը, որ թղթատարութեան որոշեալ օրն էր, Շարլի նամակ չգրեց. Շարլ որ ամէն չաբթու նամակ ստանալով սիրեցեալէն՝ կը մխիթարուէր, կը քաջալերուէր իւր բացակայութեան ու օտարութեան մէջ, գրեց ու խնդրեց օրիորդէն որ առաջին առթիւ պատասխանէ եւ զինքը սաստիկ մտատանջութենէ ազատէ։ Մատըլէն բնաւ չպատասխանեց։ Շարլ դարձեալ գրեց. Մատըլէն շարունակեց լռութիւնը, եւ Շարլի վերջին նամակէն տեղեկանալով որ՝ եթէ առաջիկայ չաբթու ալ իրմէ պատասխան չգայ՝ առանց վայրկեան մը ապասելու, Նիւ-Եորքէ ի Գաղղիա պիտի ուղեւորի, աճապարանօք գրեց առ Շարլ՝ հետեւեալ նամակը։

« Պ. Շարլ

« Տակաւին չատ նորահաս, չատ անփորձ եմ եղեր, քո վրադ բարեկամական զգացում ունեցած ու յայտնած ատենս. իսկ արդ ամէն բանի կը հասնի խելքս։ Երբեմն մեր մտադրած ամուսնութեան ժամանակը մօտեցած ըլլալով՝ խնդիրն ամենայն պարագայիք քննութեան բովէ անցուցի. վերջապէս չա՛տ սխալած եմ ձեզ խոստում ընելս համար. այժմ վերահասու եղայ, անկեղծաբար կը ծանուցանեմ թէ՝ այսուհետեւ ձեր վրայ յարգանքէ տարբեր զգացում չունիմ, որ ամուսնութեան համար բաւական չէ՛, սէր պէտք է եւ ես չունիմ զայն. հետեւաբար՝ ինչպէս ես այսուհետեւ ազատ եմ սիրել եւ սիրուելու համար, նոյնպէս դուն կրնաս ազատ ըլլալ։ Արդարեւ մեծ անկրթութիւն է, բայց ձեր ներողամտութեան կ՚ապաստանիմ։ Աւելի ճիշդն ըսելով՝ սիրտս ձեր վրայ չէ, այլ ուրիշին...։

« Պ. Շարլ

« Կ՚աղաչեմ, գէշ աչքով մի՛ նայիք իմ վրաս. միայն թէ զիս հանեցէք ձեր մտքէն, մոռցէ՛ք։ Երբէք մի՛ ըսպասէ՛ք, ամուսնացէ՛ք, ես ալ ձեր բարեբաստութեան համար կ՚աղօթեմ. Մնա՛ս բարեաւ »։

Նամակն յԱմերիկա գնաց,

Մատըլէն ժամանակ մը ետքը իմացաւ թէ Շարլ Ամերիկայի մէջ հարուստ աղջկան մը հետ ամուսնացած է, վաճառականաց ընկեր եղած է.

Անձնանուէր օրիորդը՝ մէկ կողմանէ այս տխրագեղեցիկ անցքը, անցեալ կեանքը կը յիշէր, եւ աչքերը կ՚ողողուէին, և միւս կողմանէ՝ ի քուն եղող մօրը վրայ նայելով կը մխիթարուէր։

Մէրունի մայրը՝ արթննալուն պես.

— Երգէ՛ երգ մ՚ալ, աղջի՛կս, կը մրմնջէր։

Մատըլէն՝ անձնուէր Մատըլէն՝ սրբելով աչքերը և մօրը ճակտին վրայ համբոյրներ դրոշմելով կըսկսէր երգել...։

××× ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ճշմարտութիւնը գեղեցիկ մայր մ՚է, բայց տգեղ զաւակներ կը ծնի։

— Ի՞նչ կ՚արժեն ամրակառոյց կառքեր և աշխոյժ ձիեր՝ ե՛րբ կառապանը խելագար է։

— Կոյրը ճրագէն, խեղդն ալ կրակէն չեն կրնար երբէք օգտուիլ։

— Փորձանքը հեղեղի կը նմանի. անոր միակ թումբը խոհեմութիւնն ու համբերութիւնն է։

— Շատ գիտցողը՝ չատ կը սխալի, քիչ գիտցողը՝ քիչ, իսկ ոչինչ գիտցողը՝ ո՛չ երբէք։

— Կարելի չէ՝ որ տակաւ առ տակաւ սառածը անմիջապէս տաքնայ։

— Մարդիկ յաճախ երկինքը քննել կուզեն՝ քան թէ իրենց խիղճը։

— Ի՞նչ օգուտ քաղած կ՚ըլլանք մեր մարմինը կերակուրէ զրկելով՝ մինչդեռ մեր հոգին մեղքերով լեցուն է։

— Իւր ձիրքերուն վրայ պարծեցողն՝ պէտք չէ որ գերի դառնայ իւր ձիրքերուն։

— Թշնամիէն եօթանասուն անգամ եօթը ներողութիւն ակնկալողը՝ պարտի հինգ անգամ հինգ ներողութիւն խնդրել։

— Անկողինը յուշարար մ՚է, կա՛մ դատողական ատեան մը։

— Եթէ խօսքը կը սերմանէ՝ օրինակն ու գործք ալ զայն կ՚ոռոգէն։

— Անմիտը՝ լսածը կը պատմէ, իմաստունը՝ տեսածը։

— Նաւ մը ո՛րքան ալ պնդակազմ լինի, գինով նաւապետով չկրնար անվտանգ ընթանալ։

— Իւր թշնամին մոռցողը՝ բարեկամը երբէք չկրնար ճանչնալ։

— Կը յուսացուի որ արդարախօսը օր մ՚ալ արդարագործ լինի։

— Արեգական ջերմութենէն հեռի գտնուող երկիրն՝ անբեր, և Աստուծմէ հեռացողք ալ անտէր կը մնան։

— Մի՛ ցաւիր չորս մարդէ վար ըլլալուդ համար. հարիւրաւորներ կան քեզմէ վար։

— Եթէ կուզես որ Աստուած հետդ խօսի՝ Ս. Գիրք կարդա՛, եթէ Աստուծոյ հետ խօսիլ կուզես աղօթք ըրէ։

Ե. Ս. Կ.

ԳԱՄԷԼԻԱԶԱՐԴ ՏԻԿԻՆ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՄԱ ՈՐԴԻՈՑ
ԳԼՈՒԽ ԴՈՐՇՈՑՆԵՐԻՆ ՄԻՆ

—o—

Նոր տպագրութիւն
Կը պարունակէ վեպին դիւցազնուհւոյն իրական կենսագրութիւնը։

—=—

Կեդրոնատեղի, Պէրպէրեան Տըպարան, Էսկի Զապթիյէ ճատտէսի թիւ 61։

Գին 8 ղրս.

Ա Ր Ա Զ Ն Ո Ր Դ

Վ. Ս. Ճ Ա Ր Ա Կ Ա Ն Ա Ց

Կամ

Տարերք առեւտրական գիտութեան

Տետր առ տետր կը հրատարակէ Սիմոն Էֆէնտի Զէօմլէկճեան։ Կրնայ օգտակար ըլլալ՝ ամէն կարգի վաճառականի, գրագրի, ուսանողի։ 12 տետրի գինն է՝ 12 ղրուշ։

ՄԷԶՈՒՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՅԵՐԿԿԵԱՅ

ԳԱՏԸՔՅՈՒՂ, ՄԷՕՀԻՒՐՏԱՐ, ՐԻԶԱԻԼ ՓՈՂՈՑ, ԹԻՒ 16

Մանկապարտէզ՝ երկսեռ,
Նախակրթարան՝ երկսեռ,
Ուսումնարան՝ միայն աղջկանց.

Վարժարանս կուտայ համեստ, լուսամիտ և գործնական կրթութիւն մը՝ իր խնամքին յանձնուած աշակերտներուն, կ՚ուսանդուին դիտութիւնք, հայ., թուրք., ֆրանս. լեզուները, ձեռարուեստք և երաժշտութիւն ձայնական ու գործնական։ Մասնաւոր հոգածութիւն Ֆրանսերէնի խօսակցութեան։ Առաջիկային պիտի աւելցուի նաև Անգղիերէն կամ Գերմաներէն։ Դիշերօթիկները կը վայելեն ընտանեկան կատարեալ խնամք և հանգըստաւէտութիւն։

Վարժարանս տարեկան արձակուրդ չունի։ Ամառուան ամիսներուն մէջ (Յունիս, Յուլիս, Օգոստ. Սեպտ.) մինչեւ կէս օր դաս, կէս օրէ վերջ զանազան ձեռարուեստք, զբօսանք՝ վարժարանին ընդարձակ պարտէզին մէջ, երաժշտութիւն, և հրաբանգիչ պատմուներ՝ պաշտօնէից հսկողութեան ներքեւ։

Պայմանները՝ դիւրամատչելի։

Այցելու աշակերտուհիներու մասնաւոր վճարումով կ՚աւանդուին դաշնակի, ձեռագիտութեան եւ այլ մասնաւոր դասեր՝ դիւրուսոյց մեթոտներով.

Բանակցութեանց համար դիմել առ Տեսչուհին։

Տեսչուհի Տեռուհ
Օր.Հր.Գ. Փալագաշեան Ց.Գ. Փալագաշեան

ԲՕԼԷ-ԲՍԻՕՆԻ ՓՈՒԼԵՐ

Մարտիրոս Էֆ. Արայճեան, հանրածանօթ վաճառական նամակագրոյմի, ամէն տեսակ փուլեր՝ մանաւանդ հին և նոր թրքական և տեղական եւրոպականներ՝ կը գնէ գոհացուցիչ գիներով, և միանգամայն ամէն տեսակ հին փուլեր կը վաճառէ դիւրամատչելի գիներով։

Հասցէ՝
Ղալաթիա, Տհմիր-խան, Կ. Պոլիս

PILULES HOLLOWAY

ԴԵՂԱՀԱՏՈՒԿ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

Լեարդի, ստամոքսի և աղիքներու ամէն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, և ամէն Ղալային տկարութեան, ուժաթափութեան և տըխրութեան համար. կը չնչէ և անհետ կ՚ընէ ամէն տեսակ անչափաւորութեանց հետքերը։ Սրտի և երիկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մը ունի. արիւնը մաքրելով՝ նորա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ, և գրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ։ Իւր դեղական մեծ ազդեցութեամբ սրտախառնութիւն, կծուութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լցուած կազեր, գլխի ցաւեր կը վանէ, մարսողութիւնը կը չափաւորէ, և մարմինը մաքրուելով բոլոր այն աղտեղութիւններէ, որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կ՚ըլլան, առողջ՝ ուժեղ և բնական դիրքը կզգենու։

ONCUENT HOLLOWAY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

Մորթային հիւանդութիւն եւ վերք բուժելու մասին ունեցած պալատական յատկութեանցը չի հաւասարիր բնաւ ուրիշ դեղ մը. հին կամ նոր թունաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (շիրիփհնճէ), սրունկից և ստեռնց վէրքեր կամ բոլորովին կ՚անցնին և կամ կը լաւանան. օգտակար է նա և հարբուխի, հազի, սրտի բաբախման, մանաւանդ յօդացաւ (եկէ) ըսուած հիւանդութեան. Իւր կազդուրիչ և զօրաւոր ազդեցութեամբը խոյ(պրտաճա) հիւանդութեան ապականիչ զօրութիւնը ի՛նչ աստիճան որ՝ ըլլայ՝ կը դիմադրաւէ։

Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տփի վրայ, որ կը գտնուի ամէն դեղավաճառներու քով և մանաւանդապէս Պաղչէ-Գարու թաղխանի կողմերը Գ. Գասապեանի դեղարանը, թիւ 7. կը ծախուի։

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակին տոքթէօր Հօլլօու, ի Լոնտոն Օքսֆօրտ փողոց թիւ 533։

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ
Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՇԱՆ. Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Կ. Պոլիս Էսկի-Զապթիյէ ճատտէսի. թ. 61